

Alınış tarihi (Received): 01.10.2019
Kabul tarihi (Accepted): 29.12.2019

ÇİFTÇİNİN TARIMA BAKIŞI: TOKAT İLİ ÖRNEĞİ

Bilge GÖZENER^{1,*}, Melek YÜKSEL¹

¹ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, 60240 Tokat, Türkiye.
*Sorumlu yazar: bilge.gozener@gop.edu.tr

ÖZET: Bu çalışmada, çiftçilerin tarım sektörüne bakış açısı, tarıma ve kendi arazilerine verdikleri değer, üretim faaliyetinde buldukları ve geçim sağladıkları tarım sektörü hakkındaki bilgi ve bilinç düzeyleri, tarımın sürdürülebilirliğine verdikleri önem incelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca çiftçilerin üretim faaliyetleri, hibe kullanımları, kooperatif veya birliklere üyelik durumları da incelenmiştir. Araştırma kapsamında Tokat ili merkez ilçe köylerinden 71 üretici ile görüşülerek gerçekleştirilen anketler bu çalışmanın ana materyalini oluşturmuştur. Elde edilen anket verileri incelenip frekans ve yüzde içeren tablolar hazırlanmış ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre çiftçilerin önemli bir çoğunluğu, arazi bütünlüğüne önem vermekte ve tarımın vazgeçilmez olduğuna inanmaktadır. Bunun yanı sıra, tarım sektörünün önemi ve mevcut tarım arazisi varlığı göz önüne alındığında, arazilerinin tarım dışı kullanımında bir sakınca görmeyen ve olası bir durumda topraklarından vazgeçeceklerini belirten çiftçiler ise azımsanmayacak bir orana sahiptir.

Anahtar kelimeler- Tarım sektörü, tarımın önemi, çiftçi için tarım

FARMER'S VIEW on AGRICULTURE: SAMPLE of TOKAT PROVINCE

ABSTRACT: In this research, farmers' point of view of agriculture sector, the value they give to agriculture and their land, their knowledge and awareness level about the agricultural sector in which they are engaged in production and livelihoods, and the importance they attach to the sustainability of agriculture are examined. In addition, farmers' production activities, grant usage, cooperative or association memberships were examined. The main material of this study was the questionnaires carried out by interviewing 71 producers from central district villages of Tokat province. The questionnaire data were analyzed and tables containing frequency and percentage were prepared and interpreted. According to the results of the research, a significant majority of farmers attach importance to land integrity and believe that agriculture is indispensable. In addition, given the importance of the agricultural sector and the existence of existing agricultural land, farmers who do not see any harm in the non-agricultural use of their land and who will give up their land in a possible situation have a considerable rate.

Keywords – Agriculture sector, the importance of agriculture, agriculture for farmers

1. Giriş

Tarım toplumun büyük çoğunluğuna istihdam sağlaması ve bir çok sanayi kolunu ham madde üretimi aracılığı ile desteklemesi, insanların gıda ihtiyacını karşılaması ve büyük çaplı ticaret vb. nedenlerle (Onurlubaş ve Kızılaslan, 2007) diğer sektörlerden daha farklı ve önemli bir yere sahiptir. Bir ülkenin gelişmişlik düzeyi, tarım sektörünün gelişimiyle doğru orantılıdır. Tarımın nüfus, ihracat, istihdam ve milli gelir gibi alanlardaki payı ne

kadar artarsa ülkelerin kalkınma ve gelişmişlik oranı da o kadar artar. Bu nedenle tarımsal üretimin ve tarım sektörünün desteklenmediği bir ülke, diğer bütün alanlarda gelişmiş olsa dahi gelişimi ve kalkınması eksik kalacaktır (Doğan ve ark., 2015).

Tarım sektörünün işçileri olan çiftçiler ise tarımsal üretimin en önemli bölümünü oluşturur. Tarımsal üretimin ilerlemesi için çiftçilerin her anlamda bilincinin artması en büyük etkidir. Bu nedenle çiftçilerin tarım sektörüne bakışı, beklentileri, tarımda yeni yöntemleri takip etmeleri, kendilerini ve işletmelerini geliştirip büyütme istekleri, devletin tarım alanına yaptığı destek veya yatırımlardan haberdar olmaları tarımın gelişiminde önemli rol oynar (Oruç ve ark., 2016).

Devletin tarım kesimine yapmış olduğu harcamaların tümü, tarımı destekleme amacına yönelik olmaları nedeniyle destekleme politikaları içerisinde yer alır. Bu açıklamadan yola çıkarak, fiyat ve alım desteği, tarım ürünleri dış ticaretine ilişkin düzenlemeler, girdi desteği, kredi desteği, fark ödeme sistemi, üretimi teşvik veya üretimi kısma amaçlı ödemeler, tarıma yönelik altyapı yatırımları, araştırma, yayım, koruma ve kontrol hizmetleri, pazarlama ve tanıtım gibi alanları içeren devlet harcamaları tümüyle tarımsal destekleme içerisinde ele alınabilir (Daldal, 2016).

Ancak çiftçi ve tarımın konu olduğu alan çalışmalarında, çiftçiler tarafından tarımın ihmal edildiği ve desteklenmediği belirtilmektedir. Yapılan araştırmalarda, genellikle çiftçiler devlet desteği alamadıkları veya devletin tarım sektörünün daha fazla önemsemesi ve desteklemesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Bu durum çiftçilerin, özellikle son yıllarda tarım sektörüne yapılan destek ya da uygulanan politikalar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını göstermektedir.

Bu çalışmada araştırma bölgesindeki çiftçilerin tarıma bakışı, tarım sektörü hakkındaki bilgi düzeyleri, ülke ekonomisinde tarımın yeri ve önemi hakkındaki görüşleri, üreticilerin kendi işletmelerine duydukları bağlılık ve verdikleri değer, mevcut üretimlerinden memnuniyet düzeyleri ve tarımının devamlılığına verdikleri önem ölçülmeye çalışılmıştır.

2. Materyal ve Yöntem

Çalışmanın ana materyalini Tokat ili merkez ilçede tarımın yoğun olarak yapıldığı köylerden gayeli olarak seçilen Söngüt, Yakacık, Kocacık ve Yazıbaşı köylerindeki çiftçilerle yapılan anket verileri oluşturmuştur. Köylerin hane sayısı dikkate alınarak örnek hacim belirlenmek istenmiş ve bu köylerde toplam 284 hane olduğu saptanmıştır (Anonim, 2019). Bu hane sayısının ¼'ünün popülasyonu temsil edebileceği düşünülerek, bu hane sayısının %25'i dikkate alınmış ve örnek hacim 71 olarak hesaplanmıştır.

Anketler ile elde edilen veriler, frekans ve oranlarla değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Ayrıca konu ile ilgili daha önce yapılmış olan çalışmalardan da faydalanılmıştır.

3. Araştırma Bulguları

Bu çalışmada anket yapılan çiftçilerin yaş ortalaması 46,08'dir. Çiftçilerin %21,13'ünü kadınlar, %78,87'sini erkekler oluşturmaktadır. Ankete katılan çiftçilerin medeni durumu incelendiğinde %91,55'inin evli, %8,45'inin bekar olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1. Ankete katılan çiftçilerin eğitim durumu
Table 1. Educational status of farmers surveyed

	Frekans	%
Okur-Yazar	5	7,04
İlkokul	5	7,04
Ortaokul	30	42,25
Lise	23	32,40
Önlisans	7	9,86
Lisans	1	1,41
Toplam	71	100

Ankete katılan çiftçilerin eğitim durumu incelendiğinde, %42,25 ile en yüksek oranı ortaokul mezunları oluşturmaktadır. Bu oranı %32,40 ile lise mezunları takip etmektedir (Tablo 1).

Tablo 2. Ankete katılan çiftçilerin çocukları için düşündükleri meslekler
Table 2. Occupations that the farmers surveyed consider for their children

	Frekans	%
Asker	1	1,54
Avukat	3	4,61
Çiftçi	6	9,23
Doktor	9	13,85
Memur	22	33,85
Mühendis	7	10,77
Okumasını İsterim	4	6,15
Öğretmen	5	7,69
Pilot	1	1,54
Polis	3	4,61
Savcı	2	3,08
Veteriner	2	3,08
Toplam	65	100

Bu araştırmada ailedeki ortalama birey sayısı 5,27 kişi ve ailedeki tarımla uğraşan ortalama birey sayısı 2,89 kişi olarak belirlenmiştir. Ailelerin çocuk sahibi olma durumlarına bakıldığında ise çiftçilerin büyük çoğunluğunun (%91,55) çocuk sahibi oldukları saptanmıştır. Ankete katılan çiftçilere ileride çocuklarının hangi mesleği yapmalarını istedikleri sorulduğunda, çiftçilerin %33,85'i düzenli bir gelirlerinin olmasını istedikleri için çocuklarının memur olmasını istediklerini, sadece %9,23'ü çiftçi olmasını istediklerini belirtmişlerdir (Tablo 2). Uysal (2015), Manisa ilinde yaptığı araştırmada ise çiftçilerin %84'ünün çocuklarının meslek olarak çiftçiliğe devam etmesini hiç arzulamadıklarını belirlemiştir.

Ankete katılan çiftçilerin yıllık gelirleri incelendiğinde ortalama yıllık tarımsal gelirlerinin 33016,90 TL ve tarım dışı gelirlerinin ise 5757,75 TL olduğu belirlenmiştir. Çiftçilerin tarımla uğraştıkları süre ortalaması ise 25,25 yıl olarak belirlenmiştir.

Çiftçilerin sosyal güvence durumları incelendiğinde %71,83'ünün bir sosyal güvenceye sahip olduğu, %28'17'sinin ise sosyal güvencesi bulunmadığı belirlenmiştir. Uysal (2015)'in çalışmasında ise çiftçilerin %64,00'ünün sosyal güvenceye sahip olduklarını belirlemiştir.

Tablo 3. Ankete katılan çiftçilerin üye oldukları örgütler

Table 3. Organizations of farmers surveyed

	Frekans	%
Damızlık Birliği	1	3,85
Pancar Ekicileri	1	3,85
Sulama Birliği	1	3,85
Süt Birliği	2	7,69
Tarım Kredi	9	34,61
Ziraat Odası	12	46,15
Toplam	26	100

Çiftçilerin herhangi bir çiftçi örgütüne üye olma durumları incelendiğinde %36,62'sinin bir örgüte üye olmadığı, %63,38'inin üye olduğu belirlenmiştir. Çiftçilerin üye oldukları örgüt ve birlikler ile ilgili bilgiler Tablo 3'de verilmiştir.

Ankete katılan çiftçilerin yarıya yakını (%46,15) Ziraat Odası'na üye olduklarını belirtmiştir. Ziraat Odası'nı %34,61 ile Tarım Kredi Kooperatifi takip etmektedir. Terin ve ark. (2010), Van ilinde yaptıkları bir araştırmada çiftçilerin %74,60'ının Ziraat Odası'na, %27,10'unun Tarımsal Kalkınma Kooperatifi'ne, %5,10'unun Tarım Kredi Kooperatifi'ne ve %11,00'inin Pancar Ekicileri Kooperatifi'ne üye olduklarını belirlemişlerdir.

Tablo 4. Ankete katılan çiftçilerin tarım tanımı

Table 4. Agriculture definition of surveyed farmers

	Frekans	%*
Bitkisel Üretim	59	83,10
Hayvansal Üretim	30	42,25
Su Ürünleri	6	8,45

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Çiftçilere “Tarım dendiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusu yöneltildiğinde %83,10'luk kesim bitkisel üretim, %42,25'lik kesim ise hayvansal üretim cevabını vermiştir (Tablo 4).

Tablo 5. Ankete katılan çiftçilerin mevcut üretim faaliyetleri

Table 5. Current production activities of the surveyed farmers

	Frekans	%
Bitkisel Üretim	33	46,48
Hayvansal Üretim	4	5,63
Her ikisi de	34	47,89
Toplam	71	100

Görüşülen çiftçilerin mevcut üretim faaliyetleri incelendiğinde bitkisel üretimle uğraşanların %46,48'lik kısmı oluşturduğu belirlenmiştir. Hem bitkisel hem hayvansal üretim ile uğraşanlar ise %47,89'luk kesimi oluşturmaktadır (Tablo 5).

Çiftçilerin bitkisel üretim için ayırdıkları ortalama tarla arazisi miktarı 34,71 da, ortalama meyve bahçesi alanı ise 3,18 da olarak belirlenmiştir. Bunun yanı sıra hayvansal üretim durumu incelendiğinde işletmelerin sahip olduğu ortalama büyükbaş hayvan sayısı 6,18 baş, ortalama küçükbaş hayvan sayısı 5,04 baş, ortalama kümes hayvanı sayısı 5,97 ve ortalama arı varlığı 0,10 kovan olarak saptanmıştır.

Araştırma kapsamında görüşülen çiftçilerin tarımsal amaçlı üretimini yaptıkları ürün cinsine ilişkin bilgiler Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Araştırma bölgesinde yetiştirilen tarım ürünleri

Table 6. Agricultural products grown in the research area

	Frekans	%*
Domates	49	69,01
Barbunya	11	15,49
Pancar	22	30,98
Fasulye	16	22,53
Mısır	13	18,31
Buğday	12	16,90
Salatalık	5	7,04
Biber	20	28,17
Patlıcan	8	11,27
Arpa	6	8,45
Yulaf	3	4,22
Yonca	4	5,63
Kiraz	5	7,04
Ceviz	4	5,63
Marul	4	5,63
Hayvan Yemi	5	7,04
Patates	4	5,63

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Elde edilen bilgilere göre %69,01 ile domates en çok üretilen ürün olmuştur. Domatesi %30,98 ile pancar, %28,17 ile biber takip etmektedir.

Çiftçilerin mevcut üretim faaliyetlerinden memnun olma durumları incelendiğinde ise %53,52'si üretimlerinden memnun olduğunu, %46,48'si ise memnun olmadığını belirtmişlerdir. Uysal (2015)'in araştırmada ise görüştüğü çiftçilerin %46,15'inin tarımsal üretim yapmaktan hiç memnun olmadığını, yaklaşık %42'sinin de üretimden orta ve üzeri düzeyde memnun olduğunu belirlemiştir.

Çiftçilerin bir sonraki sene mevcut üretimimize devam edip etmeme durumları incelendiğinde %83,10'luk kısım aynı işe devam edeceklerini, %16,90'lık kısım ise devam etmeyeceğini belirtmiştir.

Ankete katılan çiftçilerin yaptığı işi bir başkasına önerme durumuna bakıldığında %57,75'i işini tavsiye edeceğini, %42,25'i ise etmeyeceğini belirtmiştir.

Görüşülen çiftçilerin destek alma durumları incelendiğinde %42,25'i desteklerden faydalandığını, %57,75'i ise faydalanmadığını belirtmiştir.

Ankete katılan çiftçilerin %64,79'luk bölümü kendilerine yetki verilmesi durumunda tarım yapılan arazilerde iyi gelir sağlayacak fabrikalar kurulmasına müsaade etmeyeceğini, %35,21'lik kesim ise tarım arazilerinin sanayiye açılmasına izin vereceğini belirtmiştir. Arazilerinin sanayi amaçlı kullanımına izin vereceğini belirten kesim buna neden olarak Tablo 7'deki sebepleri göstermiştir.

Tablo 7. Tarım arazilerinin sanayi kullanımına açılmasına olumlu bakma nedenleri

Table 7. Reasons for looking at the opening of agricultural land to industrial use

	Frekans	%*
İş imkânı sağlanacağı için	9	36.00
Maddi kazanç için	12	48.00
Tarım artık bitti	9	36.00

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Çiftçilerin bir kısmı (%36.00) tarımın artık bittiğini ve iş imkanı sağlayacağı için tarım arazilerine fabrika açılması fikrine sıcak baktıklarını belirtirken, bir kısmı (%48.00) da nasıl olduğuna bakmaksızın elde edeceği gelirden ötürü tarım arazilerine de fabrika açılabilir düşüncesine sahiptir. Oruç ve ark. (2016) yılında Manisa ili Soma ilçesinde yaptıkları araştırma kapsamında tarım arazilerinin sanayi kullanımına açılmasına öncelikli olarak yeni iş imkanı sağlanacağı için çiftçilerin %37,39'unun izin vereceğini belirlemişlerdir.

Çiftçilerin arazilerini sanayi kullanımına açmayacağını belirten %64,79'luk kesim buna neden olarak Tablo 8'deki sebepleri belirtmiştir.

Tarım arazilerinin sanayi kullanımına açılmama nedenlerine bakıldığında çiftçilerin büyük çoğunluğu (%35,21) "Tarım olmadan olmaz" ifadesini kullanarak tarımın insanlık için önemini vurgularken, çiftçilerin %14,08'i ise tarım arazisinin az ve kıymetli oluşunu sebep göstermişlerdir.

Tablo 8. Tarım arazilerinin sanayi kullanımına açılmama nedenleri

Table 8. Reasons for not opening agricultural land to industrial use

	Frekans	Yüzde*
Tarım olmadan olmaz	25	35,21
Tarım arazisi az ve kıymetli	10	14,08
Doğayı kirletmek istemem	2	2,82
Tarım olmazsa fabrika olmaz	6	8,45
Çiftçiliği seviyorum	7	9,86

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Oruç ve ark. (2016) ise yaptıkları çalışmada tarım arazilerinin tarım dışı kullanıma açılmasına izin vermeyeceğini belirten çiftçilerin %37,50'si tarımın değil, fabrikaların her

yerde yapılabileceğini savunmuşlardır. %36,11'lik kesimin ise tarım olmazsa olmaz gerekçesini göstermişlerdir.

Tarım arazilerine imar izni çıkması ve maksimum gelir sağlayacak konut inşa edilmesi gibi bir durumla karşılaşırlarsa çiftçilerin %64,90'ı arazisinin konuta dönüştürülmesini istemediklerini belirtmiş, %35,21'lik kesim ise konuta dönüştürülmesini isteyeceğini belirtmiştir. Oruç ve ark. (2016) ise yaptıkları çalışmada kendi işletmelerini konuta dönüştürmek isteyecek üreticilerin payını %45,22 olarak belirlemişlerdir. %54,78'lik kesim ise muhtemel bir imar izni ve maksimum gelir durumunda arazilerini konuta dönüştürmeyeceklerini belirtmişlerdir.

Ankete katılan çiftçilere Türkiye'de tarıma verilen mali desteklerin yeterliliği hakkındaki görüşleri sorulduğunda %94,37'lik kesim desteklerin yeterli olmadığını belirtirken, %5,63'lük kesim desteklerin yeterli olduğunu düşündüğünü belirtmiştir.

Araştırma kapsamındaki çiftçilerin herhangi bir şekilde ellerine para geçmesi durumunda, bu paranın ne kadarını işletmelerini geliştirmek ve büyütmek için kullanacaklarını belirlemek amacıyla farklı para miktarlarıyla aynı soru yöneltilmiştir.

Tablo 9. Çiftçinin eline 5 000 TL geçmesi halinde parayı değerlendirme durumu

Table 9. 5 000 TL in the hands of the farmer in case of money evaluation status

	Frekans	%
Almam	10	14,08
Aileme harcarım	8	11,27
Hayır için kullanırım	4	5,63
Borcumu öderim	16	22,53
Yatırım yaparım	3	4,23
Çiftlik kurarım	2	2,82
Bahçe yaparım	1	1,41
Arazi alırım	2	2,82
Hayvan alırım	22	30,98
Hayvanlara yem alırım	1	1,41
Tarım makinesi alırım	2	2,82
Toplam	71	100

Çiftçilerin eline 5 000 TL geçmesi durumunda büyük çoğunluk (%30,98) hayvan alacağını belirtmiştir. %22,53'ü borçlarını ödeyeceğini, %14,08'i ise bu parayı almayacağını belirtmiştir. Elde edilen verilere göre çiftçilerin %42,26'sının bu parayı tarımsal faaliyetler için harcamak isteyeceği tespit edilmiştir (Tablo 9).

Çiftçilerin eline 50 000 TL geçtiği varsayıldığında %33,80'i hayvan alacağını, %12,67'si borç ödeyeceğini, %14,08'i ise bu parayı almayacağını belirtmiştir. %9,85'i ise yatırım yapacağını belirtmiştir. Araştırma sonuçlarına göre çiftçilerin %46,49'unun parasını tarımsal amaçlı kullanmak istediği belirlenmiştir (Tablo 10).

Çiftçilerin eline 100 000 TL geçmesi halinde ise büyük çoğunluk (%21,12) yine hayvan alacağını, %12,67'si ev alacağını, %14,08'i yatırım yapacağını belirtmiştir. Tablo 11'de görüldüğü üzere çiftçilerin %42,26'sı parasını tarımsal üretimde kullanmak isteyeceğini belirtmişlerdir (Tablo 11).

Tablo 10. Çiftçinin eline 50 000 TL geçmesi halinde parayı değerlendirme durumu
Table 10. 50 000 TL in the hands of the farmer in case of money evaluation status

	Frekans	%
Almam	10	14,08
Aileme harcarım	5	7,04
Hayır için kullanırım	2	2,82
Borcumu öderim	9	12,67
Yatırım yaparım	7	9,85
Ev alırım	2	2,82
Araba alırım	3	4,23
Çiftlik kurarım	2	2,82
Arazi alırım	2	2,82
Hayvan alırım	24	33,80
Hayvanlara yem alırım	1	1,41
Ahır yaparım	2	2,82
Tarım makinesi alırım	2	2,82
Toplam	71	100

Tablo 11. Çiftçinin eline 100 000 TL geçmesi halinde parayı değerlendirme durumu
Table 11. 100 000 TL in the hands of the farmer in case of money evaluation status

	Frekans	%
Almam	8	11,26
Aileme harcarım	3	4,23
Hayır için kullanırım	2	2,82
Borcumu öderim	1	1,41
Yatırım yaparım	10	14,08
Başka iş kurarım	3	4,23
Ev alırım	9	12,67
Araba alırım	5	7,04
Çiftlik kurarım	2	2,82
Arazi alırım	6	8,45
Hayvan alırım	15	21,12
Ahır yaparım	1	1,41
Tarım makinesi alırım	5	7,05
Modern ilaçlama yaparım	1	1,41
Toplam	71	100

Çiftçilerin eline 500 000 TL geçmesi durumunda ise büyük çoğunluk (%16,90) ev alacağını, %12,67'si hayvan alacağını, %11,27'si yatırım yapacağını, %9,85'i çiftlik kuracağını belirtmiştir. Çiftçilerin toplamda %33,79'unun parasını tarımsal üretim amaçlı kullanacağı saptanmıştır (Tablo 12).

Tablo 12. Çiftçinin eline 500 000 TL geçmesi halinde parayı değerlendirme durumu
Table 12. 500 000 TL in the hands of the farmer in case of money evaluation status

	Frekans	%
Almam	9	12,67
Aileme harcarım	3	4,23
Hayır için kullanırım	2	2,82
Borcumu öderim	1	1,41
Yatırım yaparım	8	11,27
Başka iş kurarım	2	2,82
Ev alırım	12	16,90
Araba alırım	8	11,27
Şehir merkezine yerleşirim	2	2,82
Çiftlik kurarım	7	9,85
Arazi alırım	4	5,63
Hayvan alırım	9	12,67
Ahır yaparım	1	1,41
Açık hava besisi yaparım	1	1,41
Sera sistemi kurarım	1	1,41
Tarım makinesi alırım	1	1,41
Toplam	71	100

4. Sonuç

Tokat ili merkez ilçe köylerinde yapılan bu araştırmada, çiftçilerin tarım sektörü hakkındaki görüşleri ve tarımın sürdürülebilirliği konusundaki düşünceleri değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Çiftçilerin yarısından fazlasının mevcut üretim faaliyetlerinden memnun olduklarını, seneye yine aynı şekilde üretime devam edecek olmaları ve yaptıkları işi başkalarına da tavsiye etmeleri araştırmanın olumlu olduğu söylenebilecek sonuçları içerisinde yer almaktadır.

Ancak, ankete katılan çiftçilerin yaklaşık %10'unun çocukları için çiftçilik mesleğini düşünmeleri, aslında çiftçilerin üretim aşamasında en fazla risk ve belirsizlikleri içeren sektör olan tarımın geleceği konusunda kaygılı olmalarından kaynaklanmaktadır.

Çiftçilerin arazilerinde yüksek gelir sağlayacak fabrika kurulması ya da tarım arazilerinin imara açılması halinde, çiftçilerin yarısından fazlası bu duruma izin vermeyeceğini belirtmiştir. Bu durum çiftçilerin tarımın sürdürülebilirliğini önemsediklerinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Ayrıca çiftçilerin büyük çoğunluğunun (%94,37) Türkiye'de tarıma verilen mali desteklerin yetersiz olduğunu düşünmesi de çalışmanın ilgi çekici sonuçları arasındadır. Bu nedenle Türkiye'de tarımın gelişimi için uygulanan politikalar, tarımsal üretimin artması için yapılan teşvikler, çiftçiliğin ve tarım işletmelerinin gelişimi için verilen desteklerin

daha fazla tanıtılması, anlatılması ve bu konuda çiftçilerin bilgi düzeylerinin artırılması gerekmektedir.

Çalışmadan elde edilen veriler ışığında, çiftçilerin tarım sektörüne yapılan desteklerden haberdar olma ve bu desteklerden aktif olarak yararlanma durumları incelendiğinde ise %57,75'lik bir bölümün desteklerden faydalanmadığı görülmektedir. Araştırma bölgesi olan Tokat'ın ülke tarımının gelişimine sağladığı fayda ve bulunduğu yer, yöre insanının büyük ölçüde gelir sağladığı alanın tarım sektörü olması göz önünde bulundurulduğunda, bu oranın daha az olması gerektiği söylenebilir.

Yapılan anket çalışmasında çiftçilerin büyük çoğunluğu (%88,73) herhangi bir yerden gelecek geri ödemesiz 10000 TL tutarındaki parayı işletmelerinin giderleri veya gelişimi için harcayacaklarını belirtmişlerdir. Ancak anket esnasında aynı soru farklı şekilde sorulduğunda cevaplar değişiklik göstermiştir. Para miktarı arttıkça bu parayı tarımsal faaliyetler için harcayacak olan çiftçilerin oranı azalmıştır. Bu durum çiftçilerin refah seviyesi arttıkça tarım sektörünü terk edebilecekleri şeklinde yorumlanabilir.

Çiftçilerin tarım sektöründeki gelişimlerden haberdar olması, doğru bilgiye ulaşması, tarımsal üretimini daha bilinçli yapması, aynı zamanda tarımın sürdürülebilirliğine ve toprak bütünlüğünün önemine dikkat çekmek için tarımsal yayım çalışmalarının artması büyük ölçüde fayda sağlayacaktır. Ayrıca konu ile ilgili bilgilendirici reklam veya kamu spotların artırılması noktasında ise basın ve yayın organlarına önemli görevler düşmektedir.

5. Kaynaklar

- Anonim, 2019. Tokat İl Tarım ve Orman Müdürlüğü kayıtları, Tokat.
- Daldal, N., 2016. Tarımsal Desteklemelere Üreticilerin Yaklaşımı: Tekirdağ İli Örneği, Namık Kemal Üniversitesi, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Doğan, Z., Arslan, S., Berkman, A. N., 2015. Türkiye'de Tarım Sektörünün İktisadi Gelişimi ve Sorunları: Tarihsel Bir Bakış, Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 8(1), 29-41.
- Onurlubaş, H.E., Kızılaslan, H., 2007. 'Türkiye'de Bitkisel Yağ Sanayindeki Gelişmeler ve Geleceğe Yönelik Beklentiler' Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü (TEAE), ISBN:978-975-407-228-0, Yayın No:157, Ankara.
- Oruç, E., Gündüz, O., Ergün, A., 2016. Çiftçi Gözünde Tarımın Türkiye Ekonomisinde Yeri ve Önemi: Manisa İli Soma İlçesi Örneği, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 33 (2), 194-200.
- Terin, M., Ateş Ç., H., 2010. Çiftçilerin Örgütlenme Düzeyi ve Örgütlerden Beklentileri Üzerine Bir Araştırma: Van İli Örneği, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi. 47 (3), 265-274.
- Uysal K. Ö. 2015. Manisa İli Yunt Dağı Köylerinde Çiftçilerin Tarımsal Üretime Yaklaşımlarını Etkileyen Faktörlerin Analizi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, (35).